

УДК 347.45

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ПРАВОЧИНІВ ІЗ ЗАІНТЕРЕСОВАНІСТЮ В АКЦІОНЕРНОМУ ПРАВІ ЯК МЕХАНІЗМ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОРПОРАТИВНИХ КОНФЛІКТІВ

LEGAL REGIME OF RELATED-PARTY TRANSACTIONS IN COMPANY LAW AS MECHANISM FOR ELIMINATION OF CORPORATE CONFLICTS

ПРАВОВОЙ РЕЖИМ СДЕЛОК С ЗАИНТЕРЕСОВАННОСТЬЮ В АКЦИОНЕРНОМ ПРАВЕ КАК МЕХАНИЗМ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ КОРПОРАТИВНЫХ КОНФЛИКТОВ

Виговський О. І.

Доктор юридичних наук, доцент кафедри міжнародного приватного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Email: aleks5@ukr.net.

Yugovsky O. I.

Doctor of Jurisprudence, Associate Professor at the Department of Private International Law, Institute of International Relations at Taras Shevchenko National University of Kyiv. Email: aleks5@ukr.net.

Выговский А. И.

Доктор юридических наук, доцент кафедры международного частного права Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко. Email: aleks5@ukr.net.

Анотація. У статті розкриваються особливості правового режиму правочинів, щодо вчинення яких існує заінтересованість з боку інсайдерів акціонерного товариства, аналізуються теоретичні категорії конфлікту інтересів та заінтересованості в акціонерних правовідносинах як ключові детермінанти кваліфікації певної групи правочинів як правочинів із заінтересованістю, розкриваються особливості нормативного регулювання таких правочинів в рамках українського правового поля, пов'язані з необхідністю розкриття інформації про наявний конфлікт інтересів та особливою процедурою «ратифікації» таких правочинів компетентним органом управління товариства, а також звертається увага на недоліки існуючих законодавчих приписів та можливі шляхи їх вдосконалення. Автор досліджує наслідки невиконання нормативних вимог щодо правочинів із заінтересованістю та зосереджує увагу на необхідності захисту інтересів добросовісних третіх осіб, а також розглядає питання щодо вчинення позову проти заінтересованої особи самим акціонерним товариством та міноритарними акціонерами. Автор статті наголошує на тому, що нерозкритий конфлікт інтересів та недотримання внутрішньої корпоративної процедури акціонерного товариства не повинні впливати на дійсність прав добросовісних третіх осіб – контрагентів за правочинами із заінтересованістю.

Ключові слова: правочин із заінтересованістю, конфлікт інтересів, акціонерне товариство, розкриття інформації, непрямий позов.

Abstract. The article reveals the peculiarities of legal regime of related-party transactions in which insiders of a joint-stock company are interested, explores theoretical categories of conflict of interests and interest in corporate relationship as key determinants for qualification of certain group of transactions as related-party transactions, discovers

specific features of legal regulation of such transactions within the Ukrainian legal environment related to the need for disclosure of information about available conflict of interests and specific procedure of 'ratification' of such transactions by the competent governing body of a company, as well as focuses on drawbacks of existing legislative rules and possible ways of their improvement. The author examines the consequences of non-compliance with the legal rules in respect of the related-party transactions and focuses its attention on the need for protection of interests of bona fide third parties, as well as considers the issue of filing an action against a related party by the joint-stock company itself and minority shareholders. The author of the article emphasizes that a non-disclosed conflict of interests and non-compliance with the internal corporate procedures of a joint-stock company should not affect the validity of rights of third persons – counterparties under related-party transactions.

Key words: *related-party transaction, conflict of interests, joint-stock company, disclosure of information, derivative action.*

Анотація. *В статті розкриваються особливості правового режиму сделок, относительно совершения которых существует заинтересованность со стороны инсайдеров акционерного общества, анализируются теоретические категории конфликта интересов и заинтересованности в акционерных правоотношениях как ключевые детерминанты квалификации отдельной группы сделок как сделок с заинтересованностью, раскрываются особенности нормативного регулирования таких сделок в рамках украинского правового поля, связанные с необходимостью раскрытия информации о присутствующем конфликте интересов и особенной процедурой «ратификации» таких сделок компетентным органом управления обществом, а также обращается внимание на недостатки существующих законодательных предписаний и возможные пути их усовершенствования. Автор исследует последствия невыполнения нормативных требований относительно сделок с заинтересованностью и сосредоточивает внимание на необходимости защиты интересов добросовестных третьих лиц, а также рассматривает вопрос относительно подачи иска против заинтересованного лица самим акционерным обществом и миноритарными акционерами. Автор статьи подчеркивает, что нераскрытый конфликт интересов и несоблюдение внутренней корпоративной процедуры акционерного общества не должны влиять на действительность прав добросовестных третьих лиц – контрагентов по сделкам с заинтересованностью.*

Ключевые слова: *сделка с заинтересованностью, конфликт интересов, акционерное общество, раскрытие информации, косвенный иск.*

Постановка проблеми. Система корпоративних відносин являє собою досить складну систему інтересів їх учасників [9, с. 37]. У цій сфері можливе зіткнення таких інтересів, що обумовлює необхідність побудови їх структурованої ієрархії, у якій інтереси окремих груп зацікавлених осіб не повинні суперечити одне одному. В рамках такої ієрархії інтереси акціонерного товариства *a priori* первинні стосовно інтересів і акціонерів (груп акціонерів), і посадових осіб органів товариства. Посадові особи не можуть ефективно виконувати свої обов'язки, якщо існує конфлікт між інтересами товариства та їх власними інтересами: сама природа конфлікту інтересів суперечить основному обов'язку посадових осіб акціонерного товариства діяти виключно в його інтересах. Існує загроза того, що конфлікт інтересів може перерости у корпоративний конфлікт, в основі якого лежать «розбіжності, які набули антагоністичного характеру» [9, с. 3].

До виникнення конфлікту інтересів може призвести, зокрема, укладення правочину, в якому така особа прямо чи опосередковано заінтересована, володіння корпоративними правами юридичних осіб, які є конкурентами цього товариства, а також обіймання посад чи встановлення інших договірних відносин з такими юридичними особами. Безумовно, зазначені особи мають утримуватися від дій, які потенційно можуть призвести до виникнення конфлікту між їх інтересами та інтересами товариства. Проте сам факт виникнення такого конфлікту варто розглядати не як порушення ієрархії корпоративних інтересів, а як потенційну можливість такого порушення, на усунення якої і спрямований, зокрема, особливий порядок розкриття інформації та прийняття рішення про вчинення правочинів, щодо яких є заінтересованість.

На думку А.В. Габова, саме наявністю потенційного конфлікту інтересів економічних агентів, які пов'язані з акціонерним товариством та зацікавлені в його існуванні та діяльності, викликана необхідність спеціального правового регулювання деяких правочинів акціонерного товариства [3, с. 7]. Спеціальний правовий режим правочинів, щодо вчинення яких має місце заінтересованість, повинен урахувати неоднозначність наслідків їх вчинення. З одного боку, такі правочини завжди приховують у собі небезпеку зловживань: посадові особи та великі акціонери можуть використовувати різні важелі (адміністративні, корпоративні тощо), щоб змусити товариство вчинити вигідний їм правочин на умовах, явно невигідних товариству (наприклад, продати актив товариства за навмисно заниженою ціною), або приховати факт вчинення такого правочину від інших акціонерів, кредиторів, працівників тощо. З іншого боку, правочини, щодо яких є заінтересованість, не завжди обумовлені тільки особистою майновою вигодою заінтересованої особи – переваги від його вчинення можуть бути обопільними. До того ж не кожний конфлікт інтересів пов'язаний з отриманням вигоди заінтересованою особою; більше того, «заінтересованість» може мати виключно формальний характер – відповідний суб'єкт про її наявність може навіть не здогадуватися.

Актуальність дослідження правового режиму правочинів із заінтересованістю полягає насамперед в тому, що він є одним з «маркерів» рівня захисту інтересів міноритарних акціонерів в корпоративному праві. Приведення законодавчих норм, що регулюють такі правочини, у відповідність до кращих європейських та світових стандартів було одним із завдань реформи акціонерного законодавства України 2017 року. Однак і зараз залишається невирішеною низка питань теоретичного та прикладного характеру, які пов'язані з цим специфічним інститутом акціонерного права.

Мета статті – дослідити особливості правового режиму правочинів із заінтересованістю крізь призму категорій корпоративного конфлікту інтересів та заінтересованості, розкрити специфіку легалізації конфлікту інтересів, що лежить в основі таких правочинів, проаналізувати правові наслідки недотримання процедури такої легалізації з точки зору захисту інтересів акціонерної меншості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В українській правовій доктрині питання правочинів із заінтересованістю нечасто були предметом окремих наукових досліджень. Як виняток, слід згадати дисертаційну роботу Т.Б. Штим «Акціонерні угоди, правочини із заінтересованістю та значні правочини в акціонерних товариствах» [11], у якій досліджувалася, зокрема, і вказана група правочинів. Окремі питання правового режиму таких правочинів висвітлювалися також у працях Т. Боднар [1], С.Л. Будиліна [2], А.В. Габова [3], К.А. Карчевського [6], С. Михайлова [8], М.В. Телюкіної [10], та ряду інших дослідників. Разом з тим, на доктринальному рівні недостатньо розробленими залишаються питання визначення поняття заінтересованості у вчиненні таких правочинів та його співвідношення з поняттям конфлікту інтересів, а також

питання правових наслідків вчинення правочинів із заінтересованістю без дотримання відповідних процедур їх «ратифікації».

Основні результати дослідження. Доктрина акціонерного права та практика корпоративного управління виходять з презумпції того, що якщо товариство буде повідомлене про факт заінтересованості у вчиненні правочину та всі пов'язані з цим істотні аспекти, воно зможе прийняти адекватне рішення про вчинення або про відмову у вчиненні такого правочину, так би мовити «легалізувати» конфлікт інтересів. Законодавець намагався врахувати зазначені моменти і, з одного боку, захистити права акціонерів та кредиторів акціонерного товариства, передбачивши спеціальний режим розкриття інформації та прийняття рішення про вчинення правочинів із заінтересованістю, а з іншого – зробити такий режим не надто формалізованим, передавши основні повноваження щодо цього питання до компетенції наглядової ради.

В цьому контексті важливого значення набуває наукова розробка та доктринальне узагальнення поняття заінтересованості у вчиненні правочину як критерій відокремлення зазначеної вище групи правочинів, що підпадають під особливий правовий режим. У Законі України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 року (далі – «Закон») воно розкривається шляхом перерахування осіб, у яких може виникнути конфлікт інтересів щодо правочину, та перерахування конкретних обставин, які свідчать про наявність такого конфлікту. Очевидно, що законодавець презюмує присутність заінтересованості за наявності будь-якої з цих обставин у відношенні будь-якої з перелічених осіб. Водночас, Закон не дає відповіді на питання, що саме складає сутність поняття заінтересованості у вчиненні правочину. На нашу думку, під заінтересованістю слід розуміти такий потенційно наявний конфлікт інтересів між акціонерним товариством та визначеною особою (інсайдером товариства), який несе в собі гіпотетичну загрозу заподіяння шкоди інтересам товариства через вчинення такого правочину не на справедливих (ринкових) умовах. У цьому контексті необхідний збалансований підхід: з одного боку, занадто вузьке коло потенційно заінтересованих осіб (наприклад, без урахування афілійованих осіб) дасть змогу порівняно легко обійти вимоги Закону щодо вчинення таких правочинів; з іншого боку, чим більше коло осіб пов'язане законодавчими приписами щодо розкриття конфліктів інтересів, тим більша кількість правочинів має пройти через спеціальну процедуру «ратифікації», навіть якщо фактично з жодним істотним конфліктом інтересів вони не пов'язані.

Для цілей формулювання поняття заінтересованості законодавець охоплює не тільки випадки прямої або непрямої участі зазначених осіб у вчиненні правочину, а й інші випадки, коли такі особи є вигодонабувачами за правочином, за винагороду забезпечують його вчинення або афілійовані з юридичною особою, яка одним із зазначених способів має відношення до правочину, що вчиняється. Так, посадова особа товариства буде вважатися заінтересованою в правочині й у випадку, коли товариство укладає правочин безпосередньо з такою особою, і коли стороною правочину виступає підконтрольна такій особі юридична особа, і коли така особа під час здійснення правочину виступає представником контрагента акціонерного товариства (наприклад, як повірений, що діє на підставі договору доручення, або в силу обіймання посади в компанії-контрагенті акціонерного товариства).

Наявності однієї з цих обставин цілком достатньо для кваліфікації правочину як правочину, щодо якого є заінтересованість. При цьому не має значення факт наявності (відсутності) прямої (опосередкованої) вигоди від такого правочину в заінтересованій особі: особа, яка в силу Закону визнана «заінтересованою», такою в реальності може і не бути зовсім, але факт відсутності реальної заінтересованості такої особи у вчиненні правочину не звільняє її від виконання передбачених Законом вимог. Іншими словами, факт відсутності реальної заінтересованості такої особи у вчиненні правочину не зумовлює відсутність формальної заінтересованості, яка презюмується за наявності

визначених законодавцем критеріїв та зумовлює поширення на відповідні правочини спеціального правового режиму правочинів із заінтересованістю.

Законодавець навмисно не дає переліку правочинів із заінтересованістю, що підпадають під спеціальний режим ст.ст. 71-72 Закону; він може поширюватися на будь-який правочин, оскільки визначається не його характером чи ознаками, а наявністю визначених Законом форм зв'язку з таким правочином будь-якого потенційного носія конфлікту інтересів з наведеного кола осіб.

Правочини, обтяжені конфліктом інтересів, не підпадають під абсолютну заборону, оскільки це було б не виправданим насамперед з економічної точки зору. Заборона здійснення правочинів із заінтересованістю призвела б до блокування діяльності директорів [7, с. 226]. Стосовно них Закон сприйняв так званий «процедурний підхід»: дотримання процедури розкриття інформації про такий правочин дає змогу легалізувати його вчинення шляхом прийняття рішення компетентним органом.

Особа, заінтересована у вчиненні правочину, зобов'язана поінформувати відповідний орган товариства про наявність у неї такої заінтересованості. Очевидно, що розкриття інформації передбачається прелімінарним: оскільки Закон говорить про заінтересованість у вчиненні

правочину, то виникнення факту заінтересованості повинне мати місце до моменту вчинення правочину. Закон не говорить про необхідність розкриття інформації щодо заінтересованості, яка виникла після вчинення правочину, який породив правовідносини, що тривають (наприклад, у випадку, якщо посадова особа або акціонер стали афілійованими особами юридичної особи, яка є стороною правочину, після вчинення товариством правочину з такою юридичною особою, але до його остаточного виконання (завершення виконання)); очевидно, законодавець вважає, що ризик заподіяння збитків інтересам акціонерної меншості від нерозкриття інформації про конфлікт інтересів при продовженні виконання таких правочинів є незначним. Закон також не розшифровує, що ж розуміється під «моментом виникнення заінтересованості» — момент, коли заінтересована особа довідалася або повинна була довідатися про факт наявності у неї заінтересованості (наприклад, про те, що афілійована з нею юридична особа буде виступати стороною правочину, що укладатиметься з товариством), момент прийняття такою особою рішення про участь як сторони або представника (посередника) сторони за правочином, або якийсь інший момент. Так, на думку Т.Б. Штим, заінтересованість особи в укладенні акціонерним товариством такого виду договорів визначається на момент його вчинення [12, с. 160]. На нашу думку, обов'язок повідомляти товариство про факт заінтересованості виникає у відповідної особи з моменту, коли вона дізналася чи повинна була дізнатися про його наявність. Слід ще раз підкреслити, що заінтересованість повинна бути присутня саме на момент прийняття рішення про вчинення відповідного правочину чи відмови від його вчинення. Якщо ж до вчинення такого правочину зникає обставина, яка визначає заінтересованість певної особи у його вчиненні (наприклад, якщо посадова особа товариства продає пакет акцій юридичної особи, що має виступати контрагентом за правочином з товариством, і, таким чином, перестає бути її афілійованою особою), зникає і обов'язок щодо розкриття інформації.

Закон не містить вказівки на можливість попереднього та «одноразового» розкриття особою своєї заінтересованості в правочинах, які товариство вірогідно може укласти в майбутньому. Наприклад, якщо акціонерне товариство має активні комерційні відносини з юридичною особою, яка є афілійованою особою посадової особи органу цього товариства, постійне дотримання вимог щодо розкриття заінтересованості за кожним правочином, який укладається з такою юридичною особою, разом з винесенням формального рішення наглядовою радою може негативно позначитися на динаміці господарської діяльності товариства; на наш погляд, у цій

ситуації доцільно було б встановити той самий порядок попереднього схвалення правочинів із заінтересованістю, який ч. 3 ст. 70 Закону передбачає щодо значних правочинів.

У ч. 8 ст. 71 Закону втілена заборона на участь у голосуванні про надання згоди на вчинення правочину із заінтересованістю акціонерами, які заінтересовані у вчиненні цього правочину. Незважаючи на те, що ця норма є цілком закономірною та виправданою, її застосування на практиці може призвести до виникнення проблемної ситуації. Так, гіпотетично можлива ситуація, коли у невеликому за кількістю акціонерів акціонерному товаристві, де не створювалася наглядова рада і відповідне рішення, таким чином, має прийматися на загальних зборах, всі акціонери підпадають під категорію заінтересованих осіб (наприклад, коли акціонерами виступають юридична особа, що є стороною правочину, та афілійована з нею фізична особа) або коли переважна більшість акцій належить одному мажоритарному акціонеру, що є заінтересованим у вчиненні правочину, а власники дрібних пакетів акцій – класичні «мертві душі», які не відвідують загальні збори акціонерів. В такій ситуації загальні збори взагалі не зможуть прийняти рішення про вчинення такого правочину, внаслідок чого він, у разі вчинення, потенційно може бути оскаржений у майбутньому. На наш погляд, вітчизняний законодавець має передбачити виняток щодо незастосування відповідних положень Закону до правочинів, у вчиненні яких заінтересовані всі акціонери.

На жаль, Закон не містить критерії, які слід взяти до уваги при прийнятті рішення про вчинення такого правочину, не вказуючи навіть на необхідність встановлення співвідношення вартості предмета правочину, щодо якого є заінтересованість, з ринковою вартістю відповідного майна (робіт, послуг), визначеної на підставі ст. 8 Закону, хоча така вимога забезпечила б товариству додаткові гарантії від укладення невігідних правочинів за наявності конфлікту інтересів. На наш погляд, чітко визначені критерії, замість неоднозначного поняття «інтересів товариства», що не має сталого правового змісту та чіткого визначення, могли б дозволити більш адекватно та ефективно захищати інтереси товариства та акціонерної меншості.

Принципово важливе значення мають наслідки невиконання нормативних приписів щодо правочинів із заінтересованістю. Під недотриманням варто розуміти як навмисне приховання заінтересованою особою інформації про конфлікт інтересів, так і прийняття рішення про вчинення правочину із заінтересованістю з порушенням законодавчих норм (наприклад, з порушенням заборони на участь у голосуванні на засіданні наглядової ради або загальних зборів акціонерів заінтересованих осіб). Відповідно до ч. 1 ст. 72 Закону, правочин, щодо якого є заінтересованість, вчинений з порушенням порядку прийняття рішення про надання згоди на його вчинення, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки акціонерного товариства лише у разі подальшого схвалення правочину товариством у порядку, встановленому для прийняття рішення про надання згоди на його вчинення.

При цьому порушенням порядку вчинення такого правочину слід вважати будь-яке нерозкриття факту заінтересованості, незважаючи на наявність чи відсутність прямої шкоди для товариства внаслідок укладення такого правочину. Така позиція відображена і в англійській судовій практиці. Так, відповідно до матеріалів справи *Aberdeen Railway Co. v. Blaikie Brothers* [13], голова ради директорів залізничної компанії, використавши своє службове становище, уклав контракт від імені цієї компанії на придбання матеріалів для спорудження залізничних колій у партнерства, в якому він був керуючим партнером. Залізнична компанія, дізнавшись про прихований конфлікт інтересів, розірвала цей контракт. У судовому процесі інша сторона контракту наполягала на тому, що він був укладений на стандартних комерційних умовах і жодної шкоди залізничній компанії завдано не було. Однак суд відкинув ці аргументи і визнав законність розірвання контракту.

Разом з тим, на нашу думку, в цьому випадку необхідно подбати про захист добросовісних третіх осіб – самі по собі нерозкритий конфлікт інтересів та недотримання внутрішньої корпоративної процедури не повинні впливати на дійсність їх прав. Як і у випадку із вчиненням правочину за відсутності необхідних повноважень у представника юридичної особи, вимоги, які випливають із спеціального правового режиму правочинів із заінтересованістю, повинні розглядатися виключно як елемент внутрішніх правил акціонерного товариства, що не впливають на права добросовісних третіх осіб: їх інтереси законодавець *a priori* ставить вище інтересів товариства, яке має у цьому випадку лише можливість стягнення збитків із заінтересованої в здійсненні правочину особи.

Теоретично акціонерне товариство може також вчинити позов і проти заінтересованої особи, яка приховала факт наявності в неї конфлікту інтересів, про відшкодування нею реальної шкоди та стягнення упущеної вигоди. Однак, у більшості випадків факт заподіяння збитків акціонерному товариству саме заінтересованою особою буде важко довести. Так, якщо рішення про вчинення правочину приймалося виконавчим органом чи наглядовою радою, або навіть загальними зборами, і в результаті цього правочину товариству були завдані збитки, то як довести наявність відповідного причинно-наслідкового зв'язку, наприклад, те, що збитки виникли саме внаслідок нерозкриття факту афілійованості одного із членів виконавчого органу з контрагентом товариства за правочином, а не внаслідок прийняття помилкового рішення органу товариства щодо необхідності вчинення такого правочину? Правочинів, відверто нав'язаних товариству заінтересованими особами, насправді не так вже і багато. Стягнення із заінтересованої особи прихованої вигоди (вигоди, отриманої від такого правочину) також може виявитися безрезультатним – як зазначалося, заінтересована особа необов'язково отримує вигоду з кожного конфлікту інтересів. Ці моменти слід урахувувати товариству, що вчиняє позов про стягнення збитків із заінтересованої особи, яка приховала факт конфлікту інтересів.

Варто зазначити, що законодавча практика ряду держав йде шляхом надання окремим акціонерам права подання «непрямого позову» (англ. «*derivative action*») у будь-якому випадку укладення правочину із заінтересованістю, якщо таке укладення супроводжувалося порушенням вимог щодо розкриття інформації (див., наприклад, ч. 3 ст. 260 Закону Великобританії про компанії 2006 р., де однією з підстав «непрямого позову» є порушення директором компанії своїх обов'язків, серед яких фігурує і обов'язок уникати конфліктів інтересів). Дійсно, на практиці малоімовірна реалізація акціонерним товариством права на звернення до суду з позовом про визнання недійсним правочину із заінтересованістю, тому що заінтересовані акціонери-мажоритарії здатні заблокувати прийняття відповідного рішення загальними зборами акціонерів. Доцільно запозичити цей світовий досвід та включити до акціонерного законодавства відповідні норми про можливість подання акціонерною меншістю таких «непрямих позовів» при здійсненні правочинів із заінтересованістю.

Висновки. 1. Під заінтересованістю у вчиненні правочину слід розуміти такий потенційно наявний конфлікт інтересів між акціонерним товариством та визначеною особою (інсайдером товариства), який несе в собі гіпотетичну загрозу заподіяння шкоди інтересам товариства через вчинення такого правочину не на справедливих (ринкових) умовах. При цьому не має значення факт наявності прямої (опосередкованої) вигоди від такого правочину в заінтересованої особи. Факт відсутності реальної заінтересованості такої особи у вчиненні правочину не зумовлює відсутність формальної заінтересованості, яка презюмується за наявності визначених законодавцем критеріїв та зумовлює поширення на відповідні правочини спеціального правового режиму правочинів із заінтересованістю.

2. Розкриття інформації про правочин із заінтересованістю та прийняття рішення компетентним органом товариства про його вчинення є основними факторами

легалізації потенційного конфлікту інтересів, який йому притаманний. При цьому обов'язок повідомляти товариство про факт заінтересованості виникає у відповідній особи з моменту, коли вона дізналася чи повинна була дізнатися про його наявність. Однак нерозкритий конфлікт інтересів та недотримання внутрішньої корпоративної процедури не повинні впливати на дійсність прав добросовісних третіх осіб – контрагентів правочинів із заінтересованістю.

Список використаних джерел

1. Боднар Т. Правочини акціонерних товариств, щодо вчинення яких є заінтересованість / Т. Боднар // Юридична Україна. – 2009. – №2. – С. 36-40.
2. Будылин С.Л. Крупные сделки и сделки с заинтересованностью. Опыт регулирования в Великобритании / С.Л. Будылин // Арбитражная практика. – 2014. – №3. – С. 116-125.
3. Габов А.В. Сделки с заинтересованностью в практике акционерных обществ: проблемы правового регулирования / А.В. Габов. – М.: Статут, 2005. – 412 с.
4. Егизаров В. Сделки с заинтересованностью в акционерных обществах / В. Егизаров // Право и экономика. – 2003. – №2. – С. 88-89.
5. Жученко А. А. Сделки с заинтересованностью: некоторые проблемы правового регулирования / А. А. Жученко // Юрист. – 2001. – №8. – С. 2-3.
6. Карчевський К.А. Проблеми визнання кола посадових осіб акціонерного товариства, заінтересованість яких у правочині тягне за собою необхідність застосування спеціального порядку його вчинення / К.А. Карчевський // Актуальні проблеми цивільного та господарського права. – 2010. – №6. – С. 91-110.
7. Кибенко Е.Р. Корпоративное право Великобритании. Законодательство. Прецеденты. Комментарии. – К.: Юстиниан, 2003. – 368 с.
8. Михайлов С. Сделки с заинтересованностью: теория и практика / С. Михайлов // Корпоративный юрист. – 2006. – №8. – С. 51-54.
9. Осипенко О.В. Конфликты в деятельности органов управления акционерных компаний. – М.: Статут, 2007. – 621 с.
10. Телюкина М.В. Понятие сделок с заинтересованностью / М.В. Телюкина // Законодательство и экономика. – 2005. – №2. – С. 46-49.
11. Штим Т.Б. Акціонерні угоди, правочини із заінтересованістю та значні правочини в акціонерних товариствах: дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Т. Б. Штим; Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – К., 2014. – 242 с.
12. Штим Т.Б. Договори із заінтересованістю в практиці акціонерних товариств / Т.Б. Штим // Наше право. – 2013. – №1. – С. 158-161.
13. Aberdeen Railway Co. v. Blaikie Brothers (1854) 1 Macq. 461.
14. Bona-Sanchez C., Fernandez-Senra C.L., Perez-Aleman J. Related-Party Transactions, Dominant Owners and Firm Value / C. Bona-Sanchez, C.L. Fernandez-Senra, J. Perez-Aleman // BRQ Business Research Quarterly. – 2017. – Vol. 20. – Issue 1. – P. 4-17.
15. Galani A., Rehn N. Related Party Transactions: Empowering Boards and Minority Shareholders to Prevent Abuses / A. Galani, N. Rehn / National Law School of India Review. – 2010. – Vol. 22(2). – P. 29-57.
16. Mahtani U.S. Analysis of Related Party Transactions in India: A Group and Non-Group Company Perspective / U.S. Mahtani // Corporate Ownership and Control. – 2018. – Vol. 15. – Issue 2(1). – P. 174-187.
17. Mittal P.K. Related Party Transactions: A Critical Study of the Scope and Coverage / P.K. Mittal // ICSI Chartered Secretary. – 2014. – P. 11-18.
18. Pizzo M. Related Party Transactions Under a Contingency Perspective / M. Pizzo // Journal of Management and Governance. – 2013. – Vol. 17. – Issue 2. – P. 309-330.

19. Pozzoli M., Venuti M. Related Party Transactions and Financial Performance: Is There a Correlation? Empirical Evidence from Italian Listed Companies / M. Pozzoli, M. Venuti // *Open Journal of Accounting*. – 2014. – Vol. 3. – P. 28-37.
20. Tong Y., Wang H. Related Party Transactions, Benefits of Control and Earnings Quality / Y. Tong, H. Wang // *Frontiers of Business Research in China*. – 2008. – Vol. 2. – Issue 2. – P. 187-203.

References

1. Bodnar T. Pravochny aktsionermykh tovarystv, shchodo vchynennia iakykh ie zainteresovannist' / T. Bodnar // *Yurydychna Ukrayina*. – 2009. – №2. – P. 36-40.
2. Budylin S.L. Krupnye sdelki i sdelki s zainteresovannosti. Opyt regulirovaniia v Velikobritanii / S.L. Budylin // *Arbitrazhnaia praktika*. – 2014. - №3. – P. 116-125.
3. Gabov A.V. Sdelki s zainteresovannosti v praktike aktsionermykh obschestv: problemy pravovogo regulirovaniia / A.V. Gabov. – M.: Statut, 2005. – 412 p.
4. Egiazarov V. Sdelki s zainteresovannosti v aktsionermykh obschestvakh / V. Egiazarov // *Pravo i ekonomika*. – 2003. - №2. – P. 88-89.
5. Zhuchenko A. A. Sdelki s zainteresovannosti: nekotorye problemy pravovogo regulirovaniia / A. A. Zhuchenko // *Yurist*. – 2001. – №8. – P. 2-3.
6. Karchevskiy K.A. Problemy vyznannia kola posadovykh osib aktsionernoho tovarystva, zainteresovannist' iakykh u pravochyni tiahne za soboiu neobkhdnist zastosuvannia specialnogo poriadku yoho vchynennia / K.A. Karchevskiy // *Aktualni problemy tsyvilnogo ta hospodarskoho prava*. – 2010. - №6. – P. 91-110.
7. Kibenko E.R. Korporativnoe pravo Velikobritanii. Zakonodatelstvo. Pretsedenty. Kommentarii. – K.: Yustinian, 2003. – 368 p.
8. Mikhailov S. Sdelki s zainteresovannosti: teoriia i praktika / S. Mikhailov // *Korporativnyi iurist*. – 2006. – №8. – P. 51-54.
9. Osipenko O.V. Konflikty v deiatelnosti organov upravleniia aktsionermykh kompaniy. – M.: Statut, 2007. – 621 p.
10. Teliukina M.V. Poniatie sdelok s zainteresovannosti / M.V. Teliukina // *Zakonodatelstvo i ekonomika*. – 2005. - №2. – P. 46-49.
11. Shtym T.B. Aktsionerni ugody, pravochyny iz zainteresovannistu ta znachni pravochyny v aktsionermykh tovarystvakh: dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.04 / T.B. Shtym; Kyivskiy natsionalnyi universitet im. Tarasa Shevchenka. – K., 2014. – 242 p.
12. Shtym T.B. Dohovory iz zainteresovannistu v praktytsi aktsionermykh tovarystv / T.B. Shtym // *Nashe pravo*. – 2013. – №1. – P. 158-161.
13. *Aberdeen Railway Co. v. Blaikie Brothers (1854) 1 Macq. 461.*
14. Bona-Sanchez C., Fernandez-Senra C.L., Perez-Aleman J. Related-Party Transactions, Dominant Owners and Firm Value / C. Bona-Sanchez, C.L. Fernandez-Senra, J. Perez-Aleman // *BRQ Business Research Quarterly*. – 2017. – Vol. 20. – Issue 1. – P. 4-17.
15. Galani A., Rehn N. Related Party Transactions: Empowering Boards and Minority Shareholders to Prevent Abuses / A. Galani, N. Rehn / *National Law School of India Review*. – 2010. – Vol. 22(2). – P. 29-57.
16. Mahtani U.S. Analysis of Related Party Transactions in India: A Group and Non-Group Company Perspective / U.S. Mahtani // *Corporate Ownership and Control*. – 2018. – Vol. 15. – Issue 2(1). – P. 174-187.
17. Mittal P.K. Related Party Transactions: A Critical Study of the Scope and Coverage / P.K. Mittal // *ICSI Chartered Secretary*. – 2014. – P. 11-18.
18. Pizzo M. Related Party Transactions Under a Contingency Perspective / M. Pizzo // *Journal of Management and Governance*. – 2013. – Vol. 17. – Issue 2. – P. 309-330.

19. Pozzoli M., Venuti M. Related Party Transactions and Financial Performance: Is There a Correlation? Empirical Evidence from Italian Listed Companies / M. Pozzoli, M. Venuti // *Open Journal of Accounting*. – 2014. – Vo. 3. – P. 28-37.
20. Tong Y., Wang H. Related Party Transactions, Benefits of Control and Earnings Quality / Y. Tong, H. Wang // *Frontiers of Business Research in China*. – 2008. – Vol. 2. – Issue 2. – P. 187-203.